

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНЗИТОРНОЇ ПРОГРАМИ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФЕЛЬДШЕРІВ І СЕСТЕР МЕДИЧНИХ З МЕДИЦИНИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНІВ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ

Н. В. Ковдриш¹, Ugne Malasauskaite², А. А. Гудима¹

¹*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

²*Lithuanian University of Health Sciences, Kaunas, Lithuania*

Вступ. В Україні донедавна існували об'єктивні причини, які зумовлювали несвоєчасність, недостатню послідовність та водночас низьку якість надання екстреної медичної допомоги населенню як у повсякденних умовах, так і в разі виникнення надзвичайних ситуацій. З 2017 р. бере свій початок реформа екстреної медичної допомоги, спрямована забезпечити максимально скоординовані та професійні дії на всіх етапах «ланцюжка» – від дзвінка у «швидку» до спеціалізованого відділу в лікарні. Одним з її завдань стало впровадження західних протоколів порятунку життя пацієнтів, який перебуває у невідкладному стані, й нових стандартів навчання. Для реалізації цього завдання для фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів було розроблено транзиторну (перехідну) програму підвищення кваліфікації.

Мета роботи – оцінити ефективність транзиторної програми перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів у підвищенні якості надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

Основна частина. Було проаналізовано зміст транзиторної програми 2019 р. та її останню версію 2024 р., встановлено основні напрямки оновлення та вдосконалення технологій навчання. Проведено анкетне опитування 78 фельдшерів з медицини невідкладних станів, які проходили транзиторну програму протягом листопада 2022 – квітня 2023 рр. Респондентів просили оцінити власний рівень знань та вмінь, набутих під час навчання в коледжі (медичному училищі), в ході професійної діяльності, в тому числі засобами неформальної освіти, а також після проходження транзиторної програми. Для оцінки респондентів було відібрано 24 практичні навички, вміння та компетенції з медицини невідкладних станів. Результати досліджень показали, що під час навчання в коледжі необхідних знань для роботи в системі екстреної медичної допомоги набули 25,1–37,0 % респондентів (довірчий інтервал (ДІ) для $p < 0,05$), вмінь та компетенцій – 9,7–27,1 % (ДІ для $p < 0,05$), не набули – 38,1–62,8 % (ДІ для $p < 0,05$); у ході професійної діяльності – 40,9–44,5, 53,2–56,8 й 1,1–3,3 % відповідно (ДІ для $p < 0,05$); після проходження транзиторної програми – 98,4–99,2, 92,6–94,8 та 0,8–1,2 % відповідно (ДІ для $p < 0,05$).

Висновки. Транзиторна програма перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів сприяє суттєвому підвищенню рівня набуття знань, умінь та компетенцій з медицини невідкладних станів, що покращує якість надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

Ключові слова: фельдшер; сестра медична; медицина невідкладних станів; екстрена медична допомога; транзиторна програма перепідготовки.

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE TRANSITORY RETRAINING PROGRAM FOR PARAMEDICS AND NURSES IN EMERGENCY MEDICINE IN IMPROVING THE QUALITY OF EMERGENCY MEDICAL CARE AT THE PRE- HOSPITAL STAGE

N. V. Kovdrysh¹, Ugne Malasauskaite², A. A. Hudyma¹

¹*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*

²*Lithuanian University of Health Sciences, Kaunas, Lithuania*

Introduction. In Ukraine, until recently, there were objective reasons that caused untimeliness, insufficient consistency and at the same time low quality of emergency medical care (EMD) to the population both in

everyday conditions and in case of emergencies. Since 2017, the EMD reform has begun, aimed at ensuring the most coordinated and professional actions at all stages of the «chain», from calling an ambulance to a specialised department in the hospital. One of its tasks was the introduction of Western protocols for saving a patient's life in an emergency and new training standards. To realise this task, a transient (transitional) advanced training program was developed for paramedics and nurses in emergency medicine.

The aim of the study – to evaluate the effectiveness of the transient program of retraining paramedics and nurses in emergency medicine in improving the quality of emergency medical care at the pre-hospital stage.

The main part. The content of the 2019 transit program and its latest version of 2024 were analysed, the main directions for updating and improving learning technologies were established. A questionnaire survey of 78 paramedics in emergency medicine who underwent a transient program during November 2022 – April 2023 was conducted. Respondents were asked to assess their own level of acquired knowledge and skills in the college (medical school), in the course of professional activities and including by means of non-formal education, as well as after passing a transitional program. 24 practical skills, skills and competencies in emergency medicine were selected to evaluate respondents. Studies showed that the college received the necessary knowledge to work in the emergency medical care system 25.1–37.0 % of respondents (confidence interval (CI) for $p < 0.05$), skills and competencies – 9.7–27.1 % (CI for $p < 0.05$), did not receive – 38.1–62.8 % (CI for $p < 0.05$). In the course of practical activities – respectively 40.9–44.5 %, 53.2–56.8 %, and 1.1–3.3 % (CI for $p < 0.05$). After passing the transitional program, respectively: 98.4–99.2 %, 92.6–94.8 % and 0.8–1.2 % (CI for $p < 0.05$).

Conclusions. The transitor program of retraining paramedics and nurses in emergency medicine contributes to a significant increase in the level of mastery of knowledge, skills and competencies in emergency medicine, which contributes to improving the quality of emergency medical care at the pre-hospital stage.

Key words: paramedic; nurse; emergency medicine; emergency medical care; transitive retraining program.

Вступ. Забезпечення безоплатною, своєчасною та ефективною екстреною медичною допомогою (ЕМД) населення України при станах, що загрожують життю хворих або постраждалих, є одним з найважливіших завдань галузі охорони здоров'я країни.

В Україні донедавна існували об'єктивні причини, які зумовлювали несвоєчасність, недостатню послідовність та водночас низьку якість надання ЕМД населенню як у повсякденних умовах, так і в разі виникнення надзвичайних ситуацій.

У зв'язку з цим, Міністерство охорони здоров'я України, усвідомлюючи, що для ефективного функціонування ЕМД необхідно забезпечити максимально скоординовані та професійні дії на всіх етапах «ланцюжка», – від дзвінка у «швидку» до спеціалізованого відділу в лікарні, розробило концепцію реформи ЕМД в Україні, яка була затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку системи екстреної медичної допомоги» від 22 травня 2019 р. № 383-р [1] і Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи екстреної медичної допомоги» від 29 січня 2020 р. № 111-р [2].

Найбільшою проблемою, яка, згідно з концепцією, вимагала свого розв'язання, була незадовільна якість надання ЕМД на догоспітальному етапі.

Станом на 2016–2018 рр. в Україні можливості бригад ЕМД, більшість з яких складалася з фельдше-

ра і водія, надавати ЕМД високої якості були вкрай обмеженими. Професійна підготовка фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів здійснювалася за стандартним принципом підготовки медичних працівників без достатнього врахування особливостей роботи в екстремальних ситуаціях. Незважаючи на наявність у складі бригад ЕМД водіїв, останні не мали достатньої підготовки, щоб брати участь у наданні ЕМД, зокрема у проведенні реанімаційних заходів.

Фельдшери системи ЕМД також часто не могли ефективно надати ЕМД. Навіть маючи високу кваліфікацію, фельдшери обмежені наявним обладнанням карети ЕМД і діючою системою організації надання ЕМД на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах. Однак і підготовка лікарів з медицини невідкладних станів була недосконалою без достатньої уваги до системного застосування окремих дисциплін у межах практичних алгоритмів надання ЕМД.

Професійна підготовка, кваліфікаційні вимоги та організація діяльності медичних працівників системи ЕМД не включали навичок роботи в команді. Водночас саме ефективна командна робота є запорукою надання якісної медичної допомоги пацієнту, який перебуває у невідкладному стані.

Додатковою проблемою стала відсутність в Україні національних галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я з надання ЕМД, що базуються на

доказовій медицині. Наявні галузеві стандарти виявилися застарілими і часто суперечили доказовим міжнародним практикам.

На цьому тлі наказом МОЗ України «Про підготовку осіб, які обіймають посади фельдшерів з медицини невідкладних станів та сестер медичних з невідкладних станів на циклах спеціалізації «Екстрена медицина» від 11 січня 2019 р. № 82 [3] і листом МОЗ України від 18 січня 2019 р. (вих. № 01.6/239/1386) з метою якісної підготовки фахівців для роботи в системі ЕМД Тернопільському національному медичному університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (ТНМУ) було доручено розробити перехідну (транзиторну) навчальну програму підвищення кваліфікації лікарів та перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів на циклі спеціалізації «Екстрена медицина» й організувати проведення цих курсів, починаючи з лютого 2019 р.

Мета роботи – оцінити ефективність транзиторної програми перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів у підвищенні якості надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

Основна частина. Було проаналізовано зміст транзиторної програми 2019 р. та її останню версію 2024 р., встановлено основні напрямки оновлення та вдосконалення технологій навчання.

Проведено анкетне опитування 78 фельдшерів з медицини невідкладних станів, які проходили транзиторну програму протягом листопада 2022 – квітня 2023 рр. на базі Центру симуляційного навчання ТНМУ. Респондентів просили оцінити власний рівень знань та вмінь, набутих під час навчання в коледжі (медичному училищі), в ході професійної діяльності, в тому числі засобами неформальної освіти, а також після проходження транзиторної програми. Середній вік слухачів становив $(31,58 \pm 2,30)$ року, стаж роботи – $(8,75 \pm 1,25)$ року.

11 лютого 2019 р. розпочалася реалізація проєкту МОЗ України з підвищення кваліфікації лікарів та перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів за напрямком «Екстрена медицина». На першому етапі до проєкту залучили фахівців пілотних регіонів, яким було виділено додаткове фінансування з державного бюджету для вдосконалення підготовки та надання ЕМД населенню Донецької, Полтавської, Одеської, Вінницької і Тернопільської областей, а також м. Києва.

До розробки навчальної програми та її реалізації долучили працівників Українського науково-практичного центру екстреної медичної допомоги і медицини катастроф та інструкторів з Хмельницького і Волинського центрів екстреної медичної допомоги. Усі вони є сертифікованими інструкторами Європейської ради реанімації і Всеукраїнської громадської організації «Всеукраїнська рада реанімації та екстреної медичної допомоги».

Місцем реалізації проєкту став Навчально-оздоровчий комплекс «Червона калина» ТНМУ, в якому було створено всі умови для організації навчального процесу та перебування слухачів.

Слухачам, які успішно завершили навчання, пропонували пройти додатковий курс «Інструктор з надання догоспітальної допомоги» і в подальшому на базі навчально-тренувальних відділень своїх територіальних центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (Центр ЕМД та МК) розпочати перепідготовку фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів на циклі спеціалізації «Екстрена медицина».

Слід зазначити, що протягом 2016–2017 рр. МОЗ України провело аналіз тогочасних протоколів надання ЕМД. Встановлено значну невідповідність існуючих протоколів надання ЕМД засадам доказової медицини. У зв'язку з цим, наказом МОЗ України від 05 червня 2019 р. № 1269 затверджено новий клінічний протокол «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап» [4], що фактично був прямим перекладом на українську мову Національної модельної клінічної настанови з екстреної медичної допомоги, яку випустила у 2017 р. Національна асоціація державних службовців ЕМД Сполучених Штатів Америки. Власне ці настанови, а також рекомендації Європейської ради реанімації апробували під час проведення перших курсів за транзиторною програмою. Пізніше настанови адаптували до потреб екстреної медичної допомоги в Україні й у 2020 р. видали у вигляді Клінічних маршрутів (протоколів) пацієнта під час надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі [5]. Ця книга стала настільною для працівників системи ЕМД в Україні.

Транзиторна програма «Екстрена медицина» була розрахована на 160 год і включала 7 розділів:

1. «Організація служби екстреної медичної допомоги в Україні».
2. «Спеціалізовані реанімаційні заходи у дорослих».

3. «Екстрена медична допомога при гострих захворюваннях і невідкладних станах».

4. «Екстрена медична допомога при гострих захворюваннях і невідкладних станах у дітей різних вікових груп».

5. «Особливості надання екстреної медичної допомоги постраждалим з травмами».

6. «Організація надання допомоги при надзвичайних ситуаціях, у тому числі з великою кількістю постраждалих».

7. «Тактична екстрена медична допомога».

У ході набуття слухачами знань, умінь та компетенцій використовували засоби і технології симуляційного навчання, запозичені із сертифікованих курсів Європейської ради реанімації. На першому етапі методом «чотирьох кроків» слухачі отримували окремі практичні навички, такі, як:

- забезпечення прохідності дихальних шляхів, включаючи застосування простих і складних надгортанних пристроїв, інтубацію та хірургічне відновлення;

- штучна вентиляція легень мішком Амбу та апаратним методом;

- зупинка масивної зовнішньої кровотечі з кінцівок методом накладання джгутів різних типів та вузлової кровотечі методом тампонування рани;

- пункція грудної клітки при напруженому пневмотораксі;

- застосування автоматичного та ручного зовнішнього дефібрилятора;

- внутрішньовенне і внутрішньокісткове введення лікарських засобів;

- реєстрація ЕКГ у 12 відведеннях;

- накладання шийного комірця;

- вкладання на довгу транспортувальну дошку;

- накладання тазового бандажа;

- транспортна іммобілізація кінцівок шинами Крамера, SamSplint, Кедріка;

- використання протиепідемічних засобів індивідуального захисту.

Далі слухачам пропонували прості симуляційні сценарії для відпрацювання елементів комунікації, роботи в команді й умінь діагностувати та надавати ЕМД постраждалим, наприклад, базова реанімація дорослих і дітей, приймання фізіологічних пологів та ін.

Насамкінець слухачі виконували складні сценарії, в основі яких лежало поєднання технічних і нетехнічних навичок та вмінь у ситуаціях невідкладних станів, які змінювалися в динаміці (надання допо-

моги при раптовій затримці кровообігу, травм, патологічних пологів та ін.). Кожен сценарій розпочинався з пребрифінгу: ознайомлення із симуляційним обладнанням, його можливостями, розміщенням розхідних матеріалів та правилами виконання сценаріїв. Після закінчення сценарію інструктори проводили ґрунтовний дебрифінг із визначенням того, що було зроблено успішно, а що наступного разу потрібно виконати краще.

Після успішного складання теоретичного і практичного сценарію окремим слухачам пропонували інструкторський курс, у ході якого розглядали питання:

- методики проведення лекцій, семінарів та практичних занять;

- відпрацювання практичних навичок методом «чотирьох кроків»;

- роботи з манекенами, враховуючи правила та особливості їх використання;

- застосування комп'ютерних програм при підготовці та проведенні занять;

- оцінки основних психологічних типів слухачів;

- оцінки теоретичного і практичного матеріалу;

- підготовки аудиторії до проведення теоретичних і практичних занять;

- проведення дебрифінгу.

Успішне проходження обох курсів завершувалося видачею відповідних сертифікатів.

Перший цикл транзиторної програми відбувався протягом лютого – квітня 2019 р. Навчання пройшли 28 лікарів і 40 фельдшерів з медицини невідкладних станів. Результати наведено в таблиці 1.

З таблиці 1 видно, що 25 лікарів з 28 ((89,3±5,8) %) і 31 фельдшер із 40 ((77,5±6,6) %) успішно склали іспит за програмою «Екстрена медицина». Водночас сертифікат «Інструктор з надання догоспітальної допомоги» отримали 19 лікарів з 28 ((67,8±8,8) %) і 19 фельдшерів із 40 ((47,5±7,9) %). Відмінності між часткою лікарів і фельдшерів, які отримали ці сертифікати, були статистично не вірогідними ($p > 0,05$), що свідчить про достатню спроможність фельдшерів з медицини невідкладних станів опанувати сучасні протоколи з ключових аспектів ЕМД та отримати компетенції викладацької діяльності.

Після завершення проєкту перепідготовка лікарів і фельдшерів за транзиторною програмою в ТНМУ продовжилась до березня 2020 р., коли було оголошено епідемію COVID-19. Разом з лютого 2019 р. до березня 2020 р. програму успішно завершили

Таблиця 1. Результати виконання транзиторної програми «Екстрена медицина» та курсу «Інструктор з надання догоспітальної допомоги» лікарями і фельдшерами центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф

Пілотний регіон	Усього лікарів/фельдшерів	Транзиторна програма «Екстрена медицина» Усього лікарів/фельдшерів	Курс «Інструктор з надання догоспітальної допомоги» Усього лікарів/фельдшерів
Вінницький центр ЕМД та МК	12 6/6	11 5/6 (91,7 %)	9 4/5 (75,0 %)
Донецький центр ЕМД та МК	12 3/9	10 2/8 (83,3 %)	7 1/6 (58,3 %)
Центр ЕМД та МК м. Києва	11 6/5	11 6/5 (100,0 %)	8 5/3 (72,7 %)
Одеський центр ЕМД та МК	12 2/10	9 3/6 (72,0 %)	4 3/1 (33,3 %)
Полтавський центр ЕМД та МК	12 7/5	10 6/4 (83,3 %)	5 4/1 (41,7 %)
Тернопільський центр ЕМД та МК	9 4/5	6 3/3 (56,6 %)	5 2/3 (55,6 %)
Усього	68 28/40	56 25/31 (82,4 %)	38 19/19 (55,9 %)

67 фельдшерів і 66 лікарів з медицини невідкладних станів.

Зважаючи на запит центрів ЕМД та МК, у жовтні 2022 р. навчання за транзиторною програмою в ТНМУ було відновлено. У рамках договору про співпрацю між ТНМУ та МОЗ України розпочато реалізацію проєкту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Зміст проєкту полягав у підготовці 100 працівників навчально-тренувальних відділень центрів ЕМД та МК за оновленою транзиторною програмою «Надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі» (168 год), після чого слухачі опанували інструкторський курс (24 год) з наступним відпрацюванням інструкторських компетенцій на власному робочому місці (8 год) і видачею сертифіката «Інструктор з надання догоспітальної допомоги».

Оновлена транзиторна програма включала 4 розділи:

1. «Менеджмент критичного дорослого пацієнта та розширені реанімаційні заходи у дорослих».
2. «Менеджмент критичного травмованого пацієнта».
3. «Менеджмент критичного педіатричного пацієнта».
4. «Медицина катастроф».

Частка фельдшерів з медицини невідкладних станів, які успішно завершили провайдерський та інструкторський курси й отримали сертифікат «Інструктор з надання догоспітальної допомоги», стано-

вила (63,04±7,12) %, лікарів – (79,62±5,48) %. Відмінності між групами порівняння були статистично не вірогідними ($p > 0,05$), однак спостерігали тенденцію до кращої успішності за цим курсом серед лікарів з медицини невідкладних станів ($p < 0,10$). Такий результат можна пояснити істотним удосконаленням транзиторної програми зі збільшенням обсягу матеріалу та кількості складних сценаріїв.

У подальшому сертифіковані в ТНМУ інструктори розпочнуть перепідготовку і підвищення кваліфікації персоналу центрів ЕМД та МК за програмою «Надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі». Таким чином, транзиторною програмою буде охоплено всі регіони України.

З метою уніфікації навчального процесу для інструкторів у ТНМУ видано методичний посібник «Методичні рекомендації для інструкторів», для працівників системи створено онлайн-курс відеолекцій та майстер-класів (53 год), який охоплює всі теоретичні питання і практичні навички. З листопада 2023 р. курс розміщений на освітній платформі Prometheus. Станом на 28 лютого 2024 р. на онлайн-курсі зареєстровано понад 20 тис. слухачів, з яких 6166 отримали сертифікати за проходження всіх розділів теоретичного онлайн-курсу і допуск до практичної частини.

Отже, оновлена транзиторна програма довела свою дієвість і користується значною популярністю серед працівників системи ЕМД.

Опитування фельдшерів з медицини невідкладних станів показало (табл. 2), що під час навчання в коледжі необхідних знань набули 25,1–37,0 % респондентів (довірчий інтервал (ДІ) для $p < 0,05$), вмінь та компетенцій – 9,7–27,1 % (ДІ для $p < 0,05$), не набули

– 38,1–62,8 % (ДІ для $p < 0,05$); в ході практичної діяльності – 40,9–44,5, 53,2–56,8 та 1,1–3,3 % відповідно (ДІ для $p < 0,05$); після проходження транзитornoї програми – 98,4–99,2, 92,6–94,8 та 0,8–1,2 % відповідно (ДІ для $p < 0,05$).

Таблиця 2. Результат набуття знань та вмінь з медицини невідкладних станів під час навчання в коледжі, в ході практичної діяльності та після проходження транзитornoї програми

Довірчий інтервал для $p < 0,05$	Коледж		Практична діяльність		Транзитornoна програма	
	знання	уміння	знання	уміння	знання	уміння
Верхня межа	37,0	27,1	44,5	56,8	99,2	94,8
Нижня межа	25,1	9,7	40,9	53,2	98,4	92,6

Отримані результати свідчать про те, що в ході практичної діяльності медичні працівники системи ЕМД набувають додаткових знань, умінь та компетенцій, що істотно підвищує їх спроможність надавати якісні медичні послуги. За даними опитування, цьому, очевидно, сприяла участь респондентів у заходах неформальної освіти, перелік найпопулярніших з яких наведено в таблиці 3.

Таблиця 3. Участь респондентів у заходах неформальної освіти в ході практичної діяльності

Захід неформальної освіти	Частка, %
Передатестаційні курси	36,00±5,43
Prehospital Trauma Life Support	27,00±5,03
Basic Life Support	16,00±4,15
Pediatric Advanced Life Support	4,00±2,22
Tactical Combat Casualty Care	4,00±2,22

Як видно, найчастіше респонденти проходили передатестаційні курси з медицини невідкладних станів та курси з надання допомоги травмованим на догоспітальному етапі. На другій позиції – базова реанімація дорослих, далі – кваліфіковані заходи реанімації в педіатрії і тактична медицина. Отримані

результати вказують на значну ефективність передатестаційних курсів і курсів, сертифікованих міжнародними професійними асоціаціями, які підвищують рівень знань та вмінь працівників системи ЕМД.

Однак проходження курсу транзитornoї програми, що охоплює ключові напрямки надання ЕМД пацієнтам, які перебувають у невідкладному стані, суттєво доповнює рівень знань та вмінь, набутих під час навчання в коледжі й у ході практичної діяльності. Можна припустити, що вибрані розробниками розділи транзитornoї програми, опанування яких здійснюється під контролем сертифікованих інструкторів з використанням засобів симуляційного навчання, суттєво розширюють рівень знань, практичних навичок та компетенцій працівників системи ЕМД, що забезпечує їх ефективну автономну діяльність при наданні допомоги пацієнтам і постраждалим, які перебувають у невідкладному стані.

Висновки. Транзитornoна програма перепідготовки фельдшерів і сестер медичних з медицини невідкладних станів сприяє суттєвому підвищенню рівня набуття знань, умінь та компетенцій з медицини невідкладних станів, що покращує якість надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

REFERENCES

1. (2019). Pro skhvalennia kontseptsii rozvytku systemy ekstremoi medychnoi dopomohy [On the approval of the Concept of the development of the emergency medical care system]. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 383-r – Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 22, 2019 No. 383. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2019-p#Text> [in Ukrainian].

2. (2020). Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii rozvytku systemy ekstremoi medychnoi dopomohy [On the approval of the Concept of the development of the emergency medical care system]. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 111-r. – Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 22, 2019 No. 383. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-2020-p#Text> [in Ukrainian].

3. (2019). Nakaz № 82. Pro perepidhotovku osib, yaki obiimaiut posady feldsheriv z medytsyny nevidkladnykh staniv ta sester medychnykh z nevidkladnykh staniv na tsyklakh spetsializatsii «Ekstrena medytsyna» [Order No. 82. On the retraining of emergency medicine paramedics and emergency medicine nurses at the "Emergency Medicine" specialization courses]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-11012019--82-pro-perepidgotovku-osib-jaki-obijmajut-posadi-feldsheriv-z-medicini-nevidkladnih-staniv-ta-sester-medichnih-z-nevidkladnih-staniv-na-ciklah-specializacii-ekstrena-medicina> [in Ukrainian].

4. (2019). Nakaz № 1269. Pro zatverdzhennia ta vprovadzhennia medyko-tehnolohichnykh dokumentiv zi standartyzatsii ekstrenoi medychnoi dopomohy [Order

No. 1269. On the approval and implementation of medical and technological documents on the standardization of emergency medical care]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-05062019--1269-pro-zatverdzhennja-ta-vprovadzhennja-mediko-tehnologichnih-dokumentiv-zi-standartizacii-ekstrenoi-medichnoi-dopomogi> [in Ukrainian].

5. Kryliuk, V.O., Huriev, S.O., Tymbaliuk, H.Yu., Kuzmin, V.Yu., Kuzminskyi, I.V., Hudyma, A.A., ..., & Maksymenko, M.A. (2020). *Ekstrena i nevidkladna medychna dopomoha: T. 4. Klinichni marshruty (protokoly) patsiienta pid chas nadannia ekstrenoi medychnoi dopomohy na dohospitalnomu etapi [Emergency and urgent medical care: T. 4. Clinical routes (protocols) of the patient during the provision of emergency medical care at the pre-hospital stage].* Kyiv: Ozhyva [in Ukrainian].

Отримано 14.02.2024